

II. évfolyam.

A T E T T

**KÉTHETENKÉNT
MEGJELENŐ LAP,
SZERKEZTI:
KASSÁK LAJOS.**

10

Budapest, 1916. március 20.

Ára 30 fillér.

Viszontelárusítók részére
telefon: 110-17.

10

Tartalom:

- Kassák Lajos: Programm
- György Mátyás: Fetrengők (vers)
- Koszoru Ferenc: János az ember (novella)
- Walt Whitman verseiből Szabadkai György
fordításában
- Reményi József: Sétá egy halott körül
Laurelban (novella)
- Nád Miksa: Rokkant katonák korusa (vers)

Előfizetési díj:

egész évre 8 kor.
félévre 4 kor.
negyedévre 2 kor.

Felelősszerkesztő és kiadó: KASSÁK LAJOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V. Sziget-utca 16. I. 14.

Rózsahegyi Kálmán:

(A Nemzeti Színház tagja)

Színész- és moziiskolája

Budapest, VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Értekezni lehet a délutáni órákban.

Telefon: József 31—05.

MODERN SZINPAD CABARÉ

Andrássy-út 69. Igazgató: BÁRDOS ARTÚR Telefon: 93—16.

Ma és a következő napokon új műsor:

KIS EGÉR

Emlék a háborúból. Irta: Szép Ernő.

Négy asszony — Egy asszony

Operett. Írták: Harsányi Zsolt és Vincze Zsigmond.

SZÖVETSÉGESEK.

Új tréfák aktualitások, dalok.

Fellépnek: Medgyaszay Vilma, Felhő Rózsi, Kökény Ilona,
Hollós Rózsi, Nagy Margit, Péchy Erzs, Rajna Alice,
Sólyom Janka, Vidor Feri, Rózsahegyi, Boross, Huszár,
Bánóczi, Békefi, Gellért, Gonda, Uray, Varró.

Kezdetek egy negyed tizkor.

Ajánlható könyvek:

Kassák Lajos:

Életsiratás (novellák) ára 3 korona

Isten báránykái (3 egyfelvonásos) ára 2 K

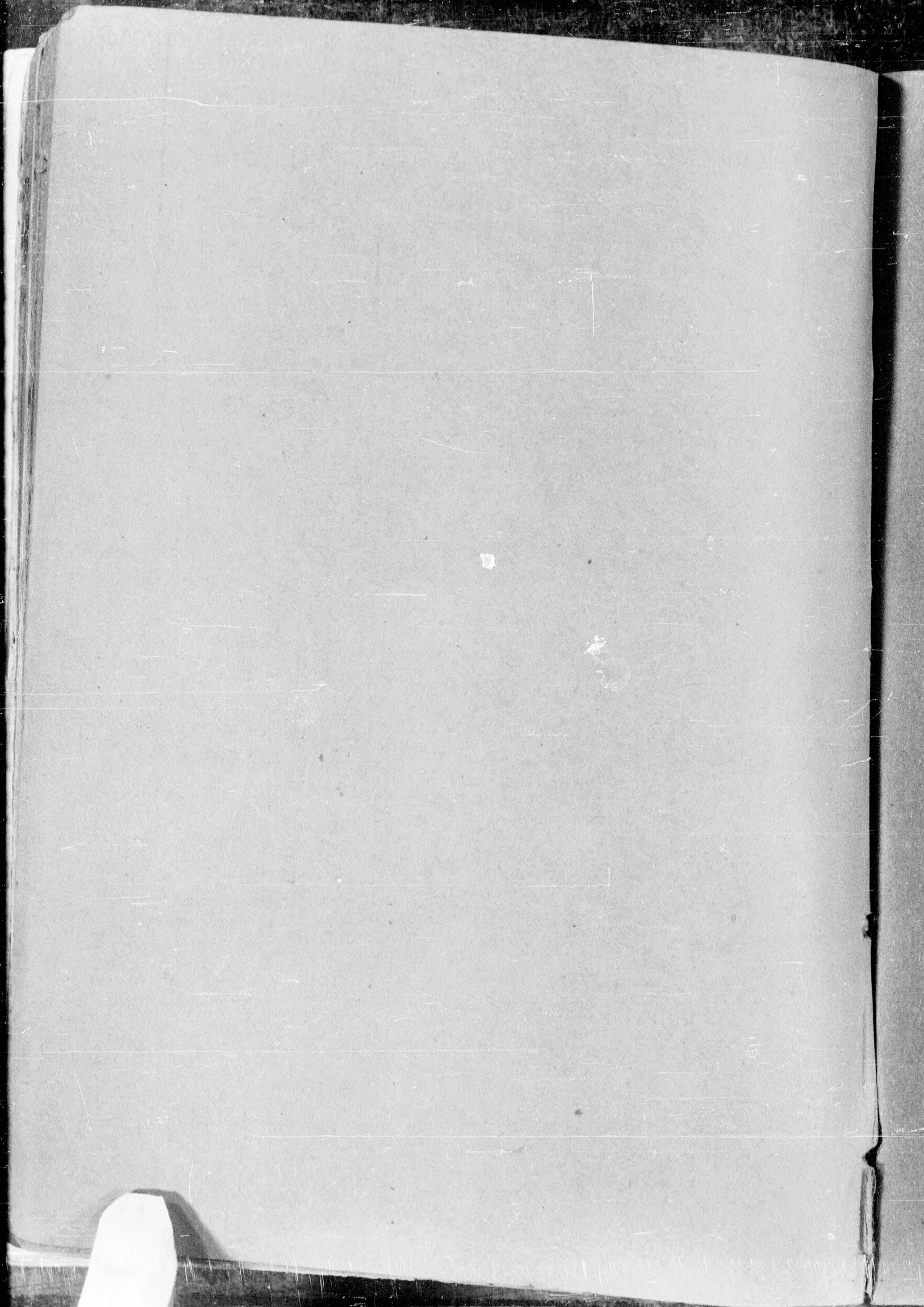
Éposz Wagner maszkjában (versek) 1.20 K

Raith Tivadar:

Alkonyi Szimfónia (versek) 1.20 kor.

Megrendelhetők kiadóhivatalunk útján (10 fill. portó)

Krausz J. és Társa, könyvnyomda, Bpest, VI., Csengery-u. 86. Tel. 110—17.

Rózsahegyi Kálmán:

(A Nemzeti Színház tagja)

Színész- és moziiskolája

Budapest, VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Értekezni lehet a délutáni órákban.

Telefon: József 31-05.

Borszéki Ásványvíz

Telefon: 36-52.

Páratlan nagy calcium és szabad szénoxid tartalma, valamint higiénikus tisztasága a savanyúvizek között vezető szerepét biztosít a Borszéki „Főkút” vizének.

Gyomor- és bélrenyheség-nél, hurutos dyspepsiák-nál, cukorbetegségnél stb. nélkülözhetetlen.

Kapható mindenütt.

Főelárúsítás:

Borszéki Füdövál-
lat Részv.-Társ.

BUDAPEST, V.,
Nádor-utca 6.

Ajánlható könyvek:

Kassák Lajos:

Életsiratás (novellák) ára 3 korona

Isten báránycái (3 egyfelvonásos) ára 2 K

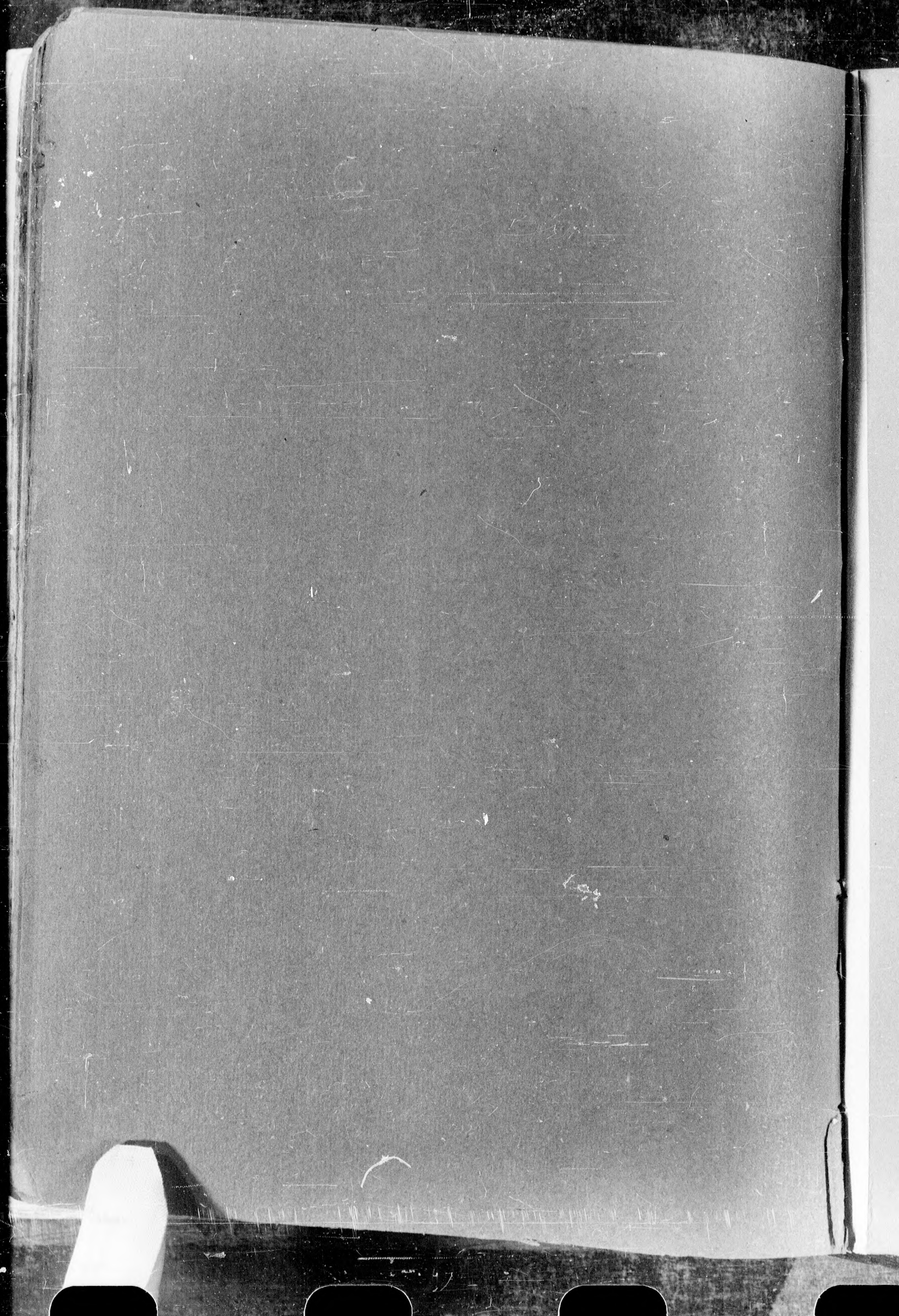
Éposz Wagner maszkjában (versek) 1.20 K

Raith Tivadar:

Alkonyi Szimfónia (versek) 1.20 kor.

Megrendelhetők kiadóhivatalunk útján (10 fill. portó)

Krausz J. és Társa, könyvnyomda, Bpest, VI., Csengery-u. 86. Tel. 110-17.

Kérjük A TETT tisztelt előfizetőit, kiknek előfizetése a hatodik számnaknál (negyedév) lejárt, hogy a hátralékos díjat mielőtt küldjék be, ellenkező esetben a lap további küldését kénytelenek leszünk beszüntetni. ✕ ✕ ✕ ✕ ✕

MODERN SZINPAD CABARÉ

Andrássy-út 69. Igazgató: BÁRDOS ARTÚR Telefon: 93-16.

Jövő héten új műsor:

Színre kerül:

KIS EGÉR

Háborus élmény. Irta: Szép Ernő.

Egy asszony — négy asszony

Operett. Irta: Harsányi Zsolt.

Bluett a lyoni királytalálkozóról

Irta: Gábor Andor.

stb. stb.

Ajánlható könyvek:

Kassák Lajos:

Életsiratás (novellák) ára 3 korona

Isten báránykái (3 egyfelvonásos) ára 2 K

Éposz Wagner maszkjában (versek) 1.20 K

Raith Tivadar:

Alkonyi Szimfónia (versek) 1.20 kor.

Megrendelhetők kiadóhivatalunk útján (10 fill. portó)

Krausz J. és Társa, könyvnyomda, Bpest, VI., Csengery-u. 86. Tel. 110-17.

PROGRAMM

A másfél éves világborzalom, amely már eddig is mélyre sajgó sebekkel turta meg a vénhedt Európa testét s amely nyilván majd csak az önmaga teljes felemésztésében fog véget érni — tagadhatatlanul sok olyan fizikai, technikai és pszichológiai problémát vitt előbbre és oldott meg, amely a rendszeres evolucionáris folyamatban csak hosszú tudományos kutatások révén jutott volna a mai stádiumba. S bárha a kulturált emberiség ennyire csupasz állatiasságban még soha nem mutatta meg magát gondolkodói előtt — csodálatosképen gondolkodói még soha nem vártak több erkölcsi és karakterbeli megtisztulást az emberiségtől, mint a mai leálcázottsága után.

1914 esztendő, mintha új periódus kezdetét mutatná az emberiség fejlődésében. Az emberibb Ember: az erkölcsi periódus kezdetét.

Vallom azt a régen megállapított igazságot, hogy ez a háború is, mint minden eddigi háború, roppant méretei mellett is csak egy szörnyű epizód az emberiség életében s hogy ez a háború sem fogja megváltoztatni az egyesek kicsinyes praktikáját, nem fogja kirugni a pajtáskodók farkasfogait — de viszont tagadom, hogy ez az óriási mészárszék minden magáraébresztő emlékezés nélkül lecsúszhasson a nagy tömegek, az emberiség eszéről. Ma még alig belátható a világháború vége, de már nincs nemzet, akinek megkrisztusodott népe ne áhítaná a szociális világ-egységet: a kereskedelem ennek a vértengernek az elapadásától a zsugorító vámtarifák tágulását várja, a politika az Egyesült Államok Európájáról álmodik éppen a mai nemzet pusztítás közepette s joggal és megközelíthető reménnyel, mint soha jobban — s az egész fölfordult világban egyedül csak a művészet az, aki siketen-vakon még mindig a meddő „nemzeti önérzet” és a vitézi romantika frázis dzsungelében tetszeleg önmagának. Pedig a művészetre, de legkivált az irodalomra, mint a legközvetlenebbül ható kifejezési eszközök birtokosára, nagy feladatok várnak a jövő generáció emberré formálásánál. Az irodalom nem elégedhetik meg többé dekadens magára dicsőülésével: tudatos akarattal, mint a haladás legfanatikusabb szószólójának szerepet kell kiereszkolnia az alapozó és irányító fórumokon — és ezért:

1. Az új irodalomnak (amely, ha nem is a háború alatt született meg, de izmosodásához, az előbbi generáció világfájdalmas hangulatpepecselésétől a tudatos akarat lirájába fejlődéséhez nagyban hozzájárult a háború) mint egy szükségszerű társadalmi jelen-

ségnek állandó kontaktust kell tartania minden progresszív gazdasági és politikai mozgalommal és nagyjainak csak úgy, mint a kereskedelmi, ipari és politikai faktoroknak vezető szerepet kell követelniök az állami gépezet irányításában, a meglévő törvények revíziójánál és az újak megcsinálásánál.

2. Az új irodalomnak, hogy önmaga fontosságát beérhesse s igazságaival és szépségeivel, amelyek mindig az élet lényegéből formáltattak, hatni tudjon: szabadulnia kell minden konvencionális „eszmei“ és technikai pályából. Mert mindaz ami a tegnapi művészek alkotó forma, vagy tartalmi lényeg volt, az a mai alkotónak csak lejtőbe vágott csatorna lehet a lényeg elvesztéséhez.

3. Az új irodalom nem esküdhetik fel egyetlen izmus zászlaja alá sem. Amint nem ismerheti el a krisztianizmus új lehetőségeit, ugyanugy homlokkal kell nekimennie a futurizmusnak is. Mert amíg az egyik végleten aszkéták bámulják köldöküket már évezredek óta, a másik végleten hű primadonnák a háboru apoteozisát énekelik . . . Minden iskola a dekadens esztéta, vagy a külsőséges virtuoz, vagy a szent középszerűség fémjelzője.

4. Az új irodalomnak reagálnia kell minden természeti jelenségre. Részére nem lehet tér és időbeli áthidalhatlanság. Segítő társa minden tudománynak és viszont, elismeri és eszközeivel iparkodik megvilágítani a spirituális erőket, egyenlően énekébe akarja olvasztani a lélek misztériumát, a vér és hus erőtikus nagyszerűségét, a szemétdomb tavaszi méreg párázását, a technika végtelenre éhes marconigráfját, a globuszt mérő lokomotivokat, az eget tapogató aeroplánokat és a nagy csöndet is amin a tárgyak lelke beszél.

5. Az új irodalom a szabaduló akarat kapunyitója. Szkeptikus és entuziaszta egyszerre. Szerelmese minden elérhetetlennek, de közömbösen lép át a halott isteneken, a rögeszmék lila ködén.

6. Az új irodalom az alkotó erők dicsőítője. Barátja a szabad erők szabad mérkőzésének: a reformációnak, a revolúciónak — de ellensége minden háborúnak, mert (szemben a futuristák állításával is) minden háboru az erők legaljasabb igába törője.

7. Az új irodalom nem lehet faji vagy nemzeti öncél!

8. Az új irodalom nem lehet a kivirágzott homloku snobbok rimcsöngetése hiszterikus asszonyok altatásához!

9. Az új irodalomnak a kor lelkéből lelkezett tűzoszlopnak kell lennie!

10. Az új irodalom témája a kozmosz teljessége!

11. Az új irodalom hangja a magukra eszmélt erők éneke!

12. Az új irodalom glorifikált ideálja a végtelenbe derülő Ember!

Amennyire ezen a szűk területen és a mai cenzori nagyító alatt lehetséges: irodalmi programmat akartam adni, azt a programot, amelyet utóbbi munkáim illusztrálnak, amelynek propagálására „A Tett”-et elgondoltam és amelynek beváltásához a nagy bohémiában néhány más-más uton törtető, de velem egy célba készülő embert találtam. Akaratunk: a vérünk pirossága és velünk fiatalsága — hisszük, hogy célt érünk. Hitünk beváltásában biztosak vagyunk, de ma mikor napról-napra több anyagi és egyéb mesterséges akadály áll elénk, szükségesnek tartom ebben a formában is hangsúlyozni magunkat a jövőre. Mert lesz idő mikor emlékezni kell ezekre a napokra. Mert:

A mai bitangul ömlő vért nyugodtan beissza majd a föld, de a kizsendült kalász még sokáig az ember szájába fogja keseríteni az átszenvedett borzalmak ízét, a mai kazamatákból glóriás hazug legendák fognak kisugározni, de a nyitott szemek előtt sokáig tévelyegni fognak még a kérdő és felkiáltó csonka emberjelek.

Kassák Lajos

FETRENGŐK

. . . S ekkor ilyenek voltak: holmi bundás,
nyelvelve lihegő ragadozót
képzelt bennük az irtózó borongás,
bestéket, amidőn fedi bozót

nyujtózó, dörgölődző gerjedelmük' . . .
Ilyenek voltak ők, a némberek,
hogy ott henterge rengő terjedelmük,
kábák: fehérre lugzott négerék . . .

Csorog a comb a törzsből, mint lefordult
korsóból nyujtozik ki az olaj;
nyög és vigyorra fintorul a jeldult
száj, hát, könyök, minden: a fenn s az alj;

fityeg-lötyög az emlő, mint a tömlő,
amelybe' poshad sivatag vize;
hajuk lepörkölt sás, tapadva ömlő. —
Begörbült most, begémbertült keze

a férfinak s rájuk akart rohanni,
(freccsent az undor, fort az örület,
hogy látta őket szétfolyón rohadni)
rohanni, hogy lerántsa bőrüket,

leráncigálja, mint egy télibundát,
(ruhának tetszett ez a pöreség,
keslett ruhának nézi csak a rondát,
melyen kezek s oduknak mocska ég)

hogy tépje zsirjuk nedves pongyoláját,
fűző gyanánt tördelje mellkasuk',
széthányja külsejüknek rongy ruháját,
s kábitson rája tiszta alkatuk.

György Mátyás

JÁNOS AZ EMBER

Hajnalban, ötkor felébredt. Fáradtnak érezte magát és bosszusan állapította meg, hogy ismét láza van. Különösen az bosszantotta, hogy már tegnap is bizonytalanul érezte magát, s a diagnózist nem sikerült meghatározni. Egész szokatlan furcsa új ízt érzett a szájában és szemébe idegenül hatott a hajnal szürkülete, a mint a növekvő fényhullámok egyre gyorsabban ömlöttek be az ablakon. Lehunyta a szemét és furán és érdekesen hatott rá az, hogy most hirtelen Indiára gondolt, a — buddha templomok szédítő csöndjére és a fakirok abszolút mozdulatlanságára, mikor bizar rejtelmes levegőben, mint láthatatlan nehéz köd ott uszik a nirvána fogalma: a tiszta halál. Szelid kábulatot érzett s homlokán rendszertelenül kezdtek lüktetni az erek. Vibráló szeme előtt mély, fekete vizű tavak csillogtak elő körös keringéssel hideg, elhagyott hegyek sziklarenetegje közül és egyre gyorsuló futással közeledtek feléje, hogy elszédítsék és legyőzött testét lehuzzák a tátongó hullámkörök végtelen mélységű utjai felé. Hirtelen össze-rezzent. Felébredt benne a hideg, tudatos orvos. Keményen összeszorított szájával kezdte figyelni előbbi magát. Majd felnyitotta a szemét, gyors elhatározással nyult a szekrénykén heverő vizesüveg felé — s hogy az energikus mozgás megfeszítette izmait éles és sajgó fájdalmat érzett az alkarjában, a könyök fölött. Megremegett. Gyors, ideges kezekkel hajtotta fel a hálókabát ujját és vizsgálóan kitágult orvosi szeme előtt ott izzott egy lobos daganat a maga rettenetes, könyörtelen típusával: a hullamérgezéssel.

Megdermedett.

Az idegeiben iszonyu hidegség öntötte szét gyilkolóan bénító áramát és a magas ivelt homlokáról nagy, súlyos csöppekben omlott alá a verejték.

Feszülő agyában örületes kavargással bomlott — kötődött asszociációk óriási serege és az előbbi lázképek értéke, mint egy nagy ösztönös sejtés kristályozódott ki a kin gyémántjába fagyott lelke előtt. Soha még így, ily hatalmasan, a maga gyönyörű borzalmasságával nem érezte meg az életet, mint most, az abszolút halál tudatával a gyötrelém mámorába itatott, végső hurjára ijazott idegei mélyén. A végtelen misztikuma ömlött kinyillott sejtje mágnesein át és időtlenül bomlott az örök lendület hullámaiba.

Majd rettenetes vértömegeket lüktetett az agyára a szive és tért, időt pillanatokba sűrítve élte át régi életét; a gyermekkor csöndes örömét, a diákság bolondos jókedvű nyomorát, az első szerető szent ízét, a barátság szerves melegét, a komoly verekedő orvossá-tudás éhségét és a munka zamatos borát, a megtalált asszonya kiteljesült igazi gyönyöre mellett egész mostanig — mint a budapesti nagykórház tanárvezetője az ágyán dermedten, megrogyva ül — 1915, október 18-áig, halálra ítélten.

Még sokáig ült így, mozdulatlan, a nagy csöndítő csöndben a halál gondolatot nem tűrő maszkjában, minden életét temető pózban. Majd mint az első szent reflex jelként kemény vonalura húzódott a szája és a lassan becsukódó szemek mögött megkezdte csodálatosan szép munkáját az agy: a tudás.

Az élete legszebb ivén, a mult napok gyönyörizével a száján, a maga meglegedése teljében kimulni tudatosan, ez, minden kin ellenére is, úgy érezte, hogy mégis kiváltságos helyzet és e súlyos ítéletet szépen, nyugodtan lepergetni: ez most minden szépség — és a harmonikus életének méltó teljesedésével kell, hogy megtörténjék. A tisztult fogalmak már szakadoztak a halálos narkózis polyp karjaiból és keserű örömmel állapította meg, hogy az abszolút kimulás tudatával magában még csak félni sem fél.

Oly érzéssel fordult magába, mint mikor drága embertársai felett hajolt és nézte szeretően simogató, de egyben nyugodt és figyelő tekintetével az agonizálást egész a nagy változás beálltaig, hol a föld fejlődésének értékét egybefoglaló csodás szerkezet egyszerre összeomlik. Beteljesedett, szokta volt mondaní, és néhány órára minden dolog értékét úgy látta, mint egy szép, lendülő ivet a halál felé.

Majd újra a kezére tévedt a tekintete és komoly mosollyal nézte a szinbolikus jelet, mi ott tüzelt dacosan, mint nagy és feltétlen parancsoló ur — és holnap — holnap már ez is a tudás ostora alatt görnyed. A kutatósainak gyönyörű láza szántott végig az idegei meghervadt földjén, és hűs nehéz illatot fordított ki öröme az emberének. Egyszerre csak nagy gyerekes kíváncsisággal keresni kezdte a helyzetet, amiben az infektív hogyan-történetjét megtalálja, de csak egy pillanatig gondolt rá, mert azonnal szinte fanatikusan, az állapotából parancsolólag dobta ki magából a kérdést s szeliden gunyolva saját magát kérdezte: János, hát fontos ez most?

Összerezzen. Mélyen a tudata alá, az akaratjáig hasított belé e kérdés igazi indoka. Felugrott és öltözni kezdett. Nagy, energikus áramok kavargtak fel a mélyéből és parancsoltak feszülést a lankadt idegekbe.

Beteljesedett, mondta keményen. Pont. Nincs tovább. A mi még hátra van, annak nem szabad a bomlás prédájává válni, hajtogatta teli bizonykódással és asszonyára és a korházára gondolt.

E két viszony az, a mi az életét egészé, széppé és igazi létté emelte. Az egyik az embertársaié — a másik a magáé — a boldogságáé — az emberé. Gyorsan, hidegen számolt. Az álkapcsai keményen feszültek egymásra és fel-alá járva a szobában tompán mormolta maga elé: 48 óra, ez a legtöbb. Eddig birom. Ebből 24 óra már nem az enyém, mert ez már a bomlás, az élvehalottra válás ideje. Maradt 24 óram. Ebből elmult 7 — 8 — esetleg több is. Maradt . . . Hirtelen megállt. Most szétömlött benne az élet igazi vérenek parancsa: az emberé. Egy pillanatig az asszony szobája felé fordította a tekintetét, azután nyugodt, de erélyes mozdulattal ment át a dolgozó szobájába és asztalához ülve csengett.

A belépő ápolótól már a régi szelid, de parancsoló hangon kérte a segédtanár urat.

Feszülten, elektromossággal telítve kavargott körötte megnöve iszonyura önmagában az idő, mozdulatlan szeméből az igazi orvos acélos céltudata ragyogott messzire — nagyivü tereken át a jövőbe.

Majd kezébe támasztotta lassan lehuny szemü fejét, mert a nagy falióra mélyen, tompán kongó zenével huzta vissza a multba.

Alattomosan, a szive felől fojtogatva lopakodott rája a várakozás.

kinja. Érezte, hogy most minden meddőn elmult perc az élete szépségét csorbitja meg. Könyveihez nyult, egyes jegyzeteit kerekítette egészszé. Még dolgozni akart, de a szoruló szivéből egy hatalmas vérhullámmal az agyába kapott az asszonya élete és a torkára szoritotta a boldogsága teljét.

Az asszonya sorsára gondolt ismét, akinek minden idegét magához szivta, a kit magához formált minden erejével szerves életként. Rettenetes teherként érezte, hogy mennyire csak az övé most ez az asszony és ő az életét szakítja meg most kényszerülten. A szerelmök lázára gondolt és az 5 év alatti egymáshoz jutásra, mely alatt a megértés egybekapcsoló delejével nyiló pompába fakasztották egymásban a boldogság virágját és örömszinfoniák daloló napot lendítettek ragyogni szemükbe az életök felett. Most szakított nagy és rut sebeket a testén, a lelken a pusztulás könyörtelenje, most mikor nem saját magáról, hanem az asszonya dus életéről dobott eléje gyötrelmeket vihogva a sorsa. Ugy érezte, hogy bünt követett el akkor, mikor teljes tudatosságával ellopta az asszonya összes kincsét s mint zsugori önző uzsorás magához ragadta rútol minden idők idejére. A boldogsága földje zuhant óriás sullyal alá és eltemette most a halottját, az emberét mélyen, iszonyu mélyen, le a tragédiák folytó bányáiba, és a duló rettenetes viharból enyhülésnek csak két nagy, drága könyecseppet engedett kibugygyanni a kinszoborra meredt arcra — először — gyermekora óta.

Nagy csudálatos sirás volt ez, az alkotó sirása.

Közlgő léptek zaja dobott parancsot agyának és az emberét dacha, akarathá hajtvá, tiltották befelé lennie.

Barátja kíváncsi tekintetével találkozott a szeme, kivel együtt verekedték át az élet nehéz utjait és együtt keresték az embert — az emberért. Csöndesen üdvözölte, és ahogy az orvosi kabát fehérsége a szemébe villant, egyszerre tisztává, tudatossá törte az énjét a cél — az ember.

Azért hivattalak, hogy átadjam neked a kórház vezetését — irásaimat és igen — mindent.

De János — kiáltott fel Endre — és mélységes döbbenéssel tekintett rája — mi az? Hogy értsem ...

Nagy és nehéz csönd lett.

Rettenetes harcot kezdett most benne a megfogant eszme. Mindent átadni — őt is. Az életnek visszaadni egészen, úgy hogy a halotté ne maradjon semmi, — semmi, a mi szenvedtetve élni tanít az emlékek gyönyöre alatt. Nézte-nézte barátja megdöbbsent arcát és mosolyogni volt kénytelen, mert belenyilalt a halál a karjába és figyelmeztette, hogy mily édes lenne a szájalom és az aggó elsiratás örömét kiinni egészen a keserűség bódító gyöngyéig, a mi ott ragyog a kehely fenekén.

Nézd, Endre, kezdte ujra hirtelen, mikor látta, hogy barátja szerető féltéssel, de már az orvos felvillanó gyanakvásával is kezdi nézni — tudod, hogy nem cselekszem hiábavaióságokat, hogy ily rendkívüli kívánsággal fordulok hozzád, annak nagy és komoly oka van. Érts meg, — most — hangsúlyozom: most... minden pillanatom drága és a mit tőled kérek és elvárok, azt később, ha mindent átadtam — ígérem — teljesen megérted

majd. Most az a fontos, hogy nyugodtak legyünk. Én is — te is. Én — a mint látod — nyugodt vagyok. Neked — nem tudom mért volna okod így nézni rám és nem bizni és hinni bennem, mint eddig hittél. Endrém, barátom, az idóm drága ... jer.

Csönd lett. A bukkanó hajnal öntötte nevető dús aranyát be a nagy, széles ablakokon és a kavargó pirosszinhullámos szobában nehéz terhek szakadoztak alá a lelkek falairól... két meleg férfikéz fonódott szorosán és szeretettel egymásba és megindultak mindketten, lehajtott fejjel, mély szomorúsággal az egyik, és nyugodtan, mosolyogva a másik, az ember, hogy lerója az utja részét a beteljesülésig.

Hatalmasan szép, gigászian kálváriás öröm vitte az útján. Két csudálatos részre: a szerető, dolgokkal való hasonulásra és a tudott — hideg tudásra osztódott kénytelen a lénye, a mig fáradtan, sajgó fájással a testében tért a szobájába a sulyos nehéz munka végén. Mikor behuzta maga után az ajtót, roskadozva omlott a fotelbe a teste kinja alatt, de a láztól ragyogó szemében ott lobogtatta fényét a legemberibb mámor tüze és a magafölötti akarat vonalába szépült sápadt száján ott pihent a megelégedés. Sápadt, kedves betegeire gondolt és mosolyogva emlékezett, hogy most mily szépre, csudálatos szépre növekedett szemében azok életigenlése, akarása. Kedvesen groteszknak találta magában, hogy néki, járó halottnak panaszkodtak teli bizalommal és hogy — primitív és naiv lelkek csuda mákonyát mint osztotta komoly bizakodtató szóval a hitet és a vigasztalás cirógatását a szenvedő társainak. Kéjesen izelte, hogy megfinomodott idegeivel mint jutott el magához a dolgok mélyébe és hogy minden ismert és megszokott helyén, mint szívta fel magába az eddig alig érzett meleg sugárzást: most tudta, érezte csak, hogy mennyire ezekben élt. A bonckései hideg csillogása, a gorcsövének kincskereső szemei, a betegszobák szomoru varázsú levegője, a műtőterme áhitatos temploma és a nagy csiszolt márványlap oltára benne, mely által eliteltetett, most, mint az idegei messzitérbe nyult ágai hajlottak vissza hozzá és szelid, bobisgató muzsikával csön-dítették az emberét.

Majd sápadtsárga hullái sorakoztak eléje, a kiknek teste-lelke nyíllott meg minden titkukkal-részére dúsán, míg hozzáérték hidegre fagyottan örök nagy szinbolumaként a létnek; mélyen, békére váltan engedte át magát a távoli dolgok vonzásának, míg a nagy kicsengő vezérmotívum: az igazi szeretet csöndes nyomorúságába vont szép küzdéseinek öröme: sok drága ember felragyogó új élete nyílt áradó lelke mélyén kalászos lila sugárözönnel térülő harmoniát.

Mozdulatlanul — sokáig ült még a kései őszi délután szürkületjével növekvő nagy csöndben, a míg szeliden és lassan bontakozva a megtisztult emberi mélyéből halkán feltódult az asszonyra várás most már szenvedélytelen ideje. — Nyugodtan, a még öröms jölérés fáradt mozdulatával tekintett a csöndesen ballagó órára és csak a párszor beálló nagy égő fájásai és a magas láztól építeni kezdett csöndes apathia ellen való kemény küzdelem vonta el néha céljától a már tiszta bizonykodásba feszülő agyát.

Azért mégis, talán a szexszuális emberre különös izü hidegség szánkázott

végig a hátán, a mikor a ruha finom nesze reszkettette édes kínba a küzdelmes ivbe feszült idegek húrját.

Lehunyta a szemét egy pillanatra, erősen, tudatosan az idejére és a növekvő könnyörtelen bomlás erejére gondolt és már nyugodtan, mint ahogy az első útjára indult, fogadta az asszonyt.

Szeretettel, lágy meleg gesztussal mutatott helyet szembe magával és a már asszony előtt is ismert komoly figyeléssel nézte a kedves kíváncsi arcot.

Szokatlanul vidáman és az élet zamatjából dúsan ragyogott előtte az, majd mint egy kedves, nagy gyerek pajkosan kacsingatni, asszonykodni kezdett vele. Előre hajolt mélyen és a feléje áradó melegséget felsziva, egyesülésre vágyva, finom kezeivel alátámasztva állát nézett az embere komoly tekintetébe.

Nehéz, fulasztó csönd nehezedett most a szívére, mert érezte, mint árad feléje a hatalmasan szép lüktetése a szerelemnek a ragyogó szemeken át és látta, mint rándul meg a finom vonalú száj, hogy csókosra feszüljön a zárt másik száj tapadó éhsége előtt.

Majd szomoruan látta a mozdulatlanság csöndjében mint tágulnak a szép orcimpák valami idegen, még soha nem értett nyomasztó hőtől és hogy a kifejező arc vonásai mint változnak nyult torz rángatózással valami kínos várakozásba és az ösztöne mélye mint veti fel a gyötrődés elővihárának a sejtés bizonytalanságát.

Ugy érezte magát, mint mikor nagy sulyos műtétei előtt volt állott és a finom idegei megfenyített működésére és kezének abszolút biztonságára volt szükség, hogy a nagybeteg embertársát visszaadja az életnek.

Mint a legnagyobb és legsúlyosabb betegét látta már csak maga előtt a friss üde testü asszonyját, és a lelkébe a nagy kikristályódott mindenek feletti életszeretési parancsa öntötte szét erejét.

Nézze, édesem — szólt hirtelen, megelőzve a már kivillanni készülő fájo szavakat — most minden szó az enyém. Most — ma — itten. Figyelen rám. Nézzen a szemembe, hogy mélyen, tisztán emlékezni tudjon mindarra akkor, mikor én már hallgatni fogok. Rólam lesz most szó — és a maga életéről. ... Csönd! — Akarom, kívánom, hogy minden szeretete arra készítse, hogy hallgasson. Még ha fáj is ez — ... nagyon halálosan nagyon fáj is. A sorsom parancsa ez: szólni szeretettel és könnyörtelenül. — Nézzen rám, mélyen a szememen át a lelkembe — így! Idegen, nagy dolgok görditik az életem most. Most — úgy érzem már nem szeretem — az élete már nem az enyém. Vissza kell adnom és vissza adom! — Csönd! Legyen büszke és hatalmas. Én gyáva és önző vagyok, mert az életemet veszem vissza most magától. Nézzen rám — úgy — idegenkedve, és hallgassa a szavam.

Nekem asszony kellett, Asszony, a kibe felépittem a magam életét, álmaimat, a kit megteremték magamnak, hogy hozzátérhessek megpihenni.

Ugye megért engem? Megérti ugye, hogy a maga szép életét nem vihetem magammal obulusnak. Nekem már nem jár semmi. Nagy hatalmas, gyönyörű törvény ez. Vallom. Nézzen rám még egyszer igaz testvéri szeretet-

tel, és ha az asszonyom volt, szomoruan bár, de mosolyogva nézzen a szemembe mikor hiv az utam.

Elhallgatott. Rettenetes feszüléssel a szive táján nézte az ijedt arcot, a megtört tükrü szemeket, a miben ott szürkült tompán halálos mozdulatlanságban az összeomlott világ.

Még egyszer csókoló szelid szeretettel végigsimitotta: aztán az ajtónak tartott. Kiment, visszapillantás nélkül.

Sietve, mámorába bódultan kereste fel barátját. Majd csöndesen elmosolyogta magát, hogy ép a műtőteremben találta fel, nehéz verejtékező munka közben. Simogatva szaladt a szivéből fel a torkára a nagy jóleső érzés, hogy látta mint keresett magának az narkotikumot.

Groteszk, bánatos erősködő örömet látott felcsillanni a szemében egy pillanatra, hogy azután újra a lefojtott verekvés rakodjon rája.

— Magam jöttem hozzád, Endrém, — kezdte s fájt, mélyen fájt neki, hogy biztosan csengő hangjára barátja néma leplezni nem birt csodálatszerű megilletődéssel válaszolt. Csupán a félt szánalom bizonykodta vissza újra a mélyül emberi vonásokat az arca békült mezejére.

— Már egyedül, nagyon egyedül vagyok itt bent — magamban — folytatta — mindent visszaadtam. Az asszonyomat is. — mindent.

Igen, János — igen, de . . .

— Eredj, s szeretőn az ajtó felé tolt. — Köszönöm!

Egyedül maradt. Tüzelő feje szépen lehajlott és állt magába omlottan a percei áradó gyönyörű sulya alatt. A csukott ajtó mögött hosszan nézte a nagy fehér márványasztalra terített emberhullát, a kinek a keble mélyen nyitva ásitott és a mellette álló nagy porcellán tálba ott ragyogott pirosan a szive.

A tárt nagy ablakon keresztül a nehéz földszagu ősz öntötte balzsamát a dagadó szürkületbe, és a pihegő térben aludni készülő nagy színes fákról szaggatta le a rít leveleket a szél.

Távoli hegyek barnáslila testeivel válltak még ki az estébe kékülő ég horizontjából és a nagy ürbe számtalanabban felragyogó világok hívták megpihenni szemét. Fáradtan fogyó energiája lassu alvásával dőlt a betegszék kínálkozó ölébe és békélt mozdulattal emelte magához a barátja ottfelejtett hűlő teáját.

Mégegyszer az éj csöndesen lihegő végtelen világába mélyesztette a nagy emberhűtben tüzelő szemét és a hatalmas pályákon lendülő bolygók örökére gondolt, mikor utolsó mozdulattal összekavarta a már mély fullasztón nehézszagu teát.

Koszoru Ferencz

WALT WHITMAN VERSEIBŐL

A férfitest és asszonytest szeretése nem tűr számvetést, a test
 nem tűr számvetést,
 A himé tökéletes és a nőstényé is tökéletes.
 Az arckifejezés nem tűr számvetést,
 Ám a jól megtermett férfi kifejezése nem csak arcán jelentkezik,
 Benne van tagjaiban és csuklóiban, alaposan benne a csipő és
 kéz csuklóiban,
 Járásában, nyaka tartásában, dereka és térde hajlításában, ruha
 nem rejt el,
 Erős, kedves tulajdonsága átüt kartonon és szöveten,
 Látásából, amint elhalad, kapsz annyit, mint a legjobb versből,
 talán többet is,
 Veszteg maradsz, hogy láthasd a hátát és nyakát-vállát hátul,
 Csecsemők ficánkolása és gömbölyüése, asszonyok melle és feje,
 ruhájuknak redői, tartásuk, ha mennek az utcán, alakjuk
 körvonala lefelé,
 A meztelen úszó az uszodában, ha látom, mint úszik az átlátszó
 zöld-ragyogáson át, vagy fekszik arccal fölfelé és hallgata-
 gon ide-oda hentereg a vizdagadásán,
 Az evezősök előre-hátra hajlása a csónakokban, a lovas a nyeregben
 Lányok, anyák, gazdasszonyok mindenféle dologban,
 Munkások csoportja, mikor ülnek délidőn nyitott bográcsaikkal és
 a várakozó asszonyokkal,
 Az asszony, aki gyereket csittítja, a farmer lánya a kertben, vagy
 az akolban,
 A kukoricát kapáló legény, a szánkókocsis, hogy hat lovával át-
 hajt a tömegben,
 Birkózók birokja, a két inasgyerek, felserdült, virgonc, jóra való, ide-
 valósi, kinn az üres telken a lenyugvó napban mesterség után,
 Kabát és sapka a földön, szeretet ölelése és ellenállás,
 Felsőfogás és alsófogás, szétborzolt hajuktól vakulón;
 Egyenruhájukban kivonuló tűzoltók, férfiúzmok játéka a feszes
 nadrágokon és derékszijakon át,
 Lassú visszatérés a tüztől, hirtelen megállás, ha a harang újra
 kondul és fülelés a riadóra,
 A természetes, tökéletes, változatos odaállások, az előrenyúlt fej a
 görbülő nyak és a számlálás:
 Ilyeneket szeretek — eloldom magamat, szabadon járok, ott vagyok
 az anya mellén a kis gyerekkel,
 Úszom az úszókkal, birkózom a birkózókkal, menetelek a tűzoltók-
 kal és megállok, fülelek, számlálok.

Szabadkai György

SÉTA EGY HALOTT KÖRÜL LAURELBAN

RTA: REMÉNYI JÓZSEF

(Folytatás.)

Kibontotta gazdag szőke haját, a mely simán és kacéran omlott vállára.

— Loreley haja van — mondta Julián.

— Loreley? . . . Honnan tudja ezt a nevet? Ez nem base ball game. Kitől tudja ezt? . . .

Tudom a Loreley legendát is . . . Valamikor régen . . .

— Hagyja abba. Ez meglepő. Julian, maga számomra egy meglepetés. Én ezt a legendát egy fiatal német orvostól tudom, a ki gyermekkorában szüleivel kivándorolt Amerikába.

— Én meg olvastam. Olvasni is szoktam.

Julian hirtelen Jenny keze után nyult, megnyomta és mélyen ránézett. A leány elpirult.

— Ne nézzen engem — mondta — és hajával betakarta az arcát. A lábát kirántotta a vízből és rászólt Brayleyra.

— Forduljon meg. Várjon, a mig felluoztam a harisnyát és a cipőt.

A fiatalember engedelmeskedett. Megfordult és ő is rendbetette magát.

Amikor elkészültek, azt mondta a leány:

— Nem tudtam, ha rám néz, hogy el is pirulok. Máskor ilyen bolondságot ne tegyünk. Meglubickoltatni a lábunkat a patakban. . . .

Elfogódva indultak mindketten hazafelé.

*
Mrs Hatkins egy karosszékben ült. Az arca fel volt duzzadva, mintha a bőr alatt vízhólyagok lennének. Halkan beszélt, ritkán s akkor is vizet kért vagy azzal a kívánsággal fordult a környezetéhez, hogy igazítsák meg a vánkost a karszék támláján. Néha a multat hívta maga elé a férjével együtt vagy a gyermekei jelenét s jövőjét. Az ura mellette ült, szűkszavú volt világéletében s a feleségére való tekintettel az udvaron szitta el a pipáját. A két öreg egyedül tartózkodott a homályos szobában. Nyomasztó hőség ereszkedett a levegőre s azon alig segített a nyitott ablakon betóduló rózsailat. A kertben a rózsák s egyéb virágok úgy illatoztak, pihegtek, lihegtek mintha birkóznának a forrósággal, a mely már-már leteperte őket. Mr. Hatkins redős arca száraz volt.

A legnagyobb hőségben is sohsem izzadt.

— Ma megint meleg van — mondta Mr Hatkins.

— Igen — felelte az asszony.

— Neked jó lenne megfürödnöd.

— Jó. De nem lehet. Rajtam már fürdő sem segít. Én meg fogok halni . . .

Mr Hatkins érezte azt, hogy az asszonyt vigasztalnia kellene, de erre nem volt képes. Torkán akadt a szó, az az egyetlen jó és erősítő szó, a mely néha jobban segít a legkitünőbb orvosságnál. Félrefordította a fejét és várt, hogy az asszony szóljon valamit.

— Tudod-e, hogy milyen nap van ma? — kérdezte az asszony egy kis szünet elmúltával.

— Sz... szerda — bökte ki a férj ügyefogyottan és nehezen.

— Nem úgy értem... vén csont... te öreg... ma van két éve hogy megbetegedtem...

— Két esztendő... szép idő... Tavaly jó volt a termés... Két esztendővel azelőtt ment Jenny Philába... Sok pénzbe volt... és Oswald ugyancsak sok pénzbe volt... hm... hm... csak a Charlie olcsó gyermek... pompás legény... segít a szántásnál, a szénaberakásnál... kinn a földön és benn a házban segít... A mi legderekabb gyermekünk a Charlie, asszony... igaz-e?

— Jenny is jó... Oswald is jó... A mi gyermekeink...

— Iszen igaz... igaz... De minek tanulni, mikor földünk van... Nem jó kiszakadni egy farmercsaládból...

A férfi közelebb huzódott az asszonyhoz.

— Hogy is mondtad asszony?... Ma két éve, hogy megbetegedtél... Az nem lehet... Pénteki napon fektettünk ágyba, ma meg szerda van...

— Sohse nő be a fejed lágya, öreg Hatkins — mosolygott az asszony — azért mégis csak ma két éve estem össze a kertben... Julius 17-ikén... Hát nincs ma július 17-ike?...

— Yes... az van... július 17-ike... De nincs szerda... Szerdának kellene lenni...

Nehéz léptek kongtak a folyosón.

— Charlie jön — mondta a férfi.

— És felkelt a karosszékről.

*

Széles lityegő, foltos vászonnadrágban, mint valami ágyu, a melyet csomó ember től, vonszolta be magát az ajtón Charlie. Kabát nem volt rajta, ingujja fel volt türve a könyökéig, az arca mocskos volt az izzadságtól, de nem törülte le. Karján az izmok dacosan feszültek meg. Arró, volt híres az egész környéken, hogy egy bikát minden segítség nélkül megragad a szarvánál és felpenderíti a levegőbe. Talán senki sem látta ezt az erőmutatványt, de mindenki hitt benne. Egy bögre tejet hajtott le magába; azután jeget szopott, hogy kissé felüdüljön. A mikor ledobta magát egy nádfonatu székre, a szék lábai kinosan recsegték.

— Mért nem szólsz? — fordult hozzá az apja.

— Dühös vagyok — S egyelőre több hangot nem lehetett belőle kihozni.

Mr Hatkins felkelt, a kabátja belső zsebéből kiszedte a kurta pipáját és kiment a kertbe.

Az asszony nehezen lélegzett.

— Már csak könyörülne rajtam az isten — sóhajtott.

Charlie a tenyerébe hajtotta a fejét és mélyen szuszogott. Olykor ökölbe szorult a keze s keményet csapott a térdére.

— Mi fáj? — kérdezte az anyja.

— Az ördögbe — mordult fel — az ördögbe — s frisset köpött a padlóra — agyonverem a papot a polgármesterrel együtt.

— Fiam, az isten szerelmére, miket beszélsz. Hát szabad illyet mondani...

— Ide hallgass, anyám.

A szavak lassan gurultak ki a száján.

— A papra már rég fenem a fogamat... Megszólja a Jennyt... A polgármester is... Pedig a Jenny a legokosabb... a legműveltebb nő egész Laurelban... én a Jennyt nem értem, de tudom, hogy okos... Betegápolónő lesz. Akárki nem lehet az... Igaz?... Ugye, hogy igaz? Hát én hallgatok, én soká hallgatok... de ha kihoznak a sodromból, ütök-zuzok, hogy halál a vége...

— Holnapig elfelejted...

Friss és egészséges nevetés hatolt be a folyosóról.

— Adjon isten — üdvözölte Jenny a beteg asszonyt. — Hát te miért vágsz mogorva arcot, Charlie?

Fehér kezével végigsimított arcán.

— Most megmoshatom a kezemet utánad.

És kacagott.

Charlienak is kiderült a mogorva arca.

— Hol van Oswald? — kérdezte az anya.

— A kertben beszél apával. Julian is.

— Julian finom embernek látszik.

— Az. Nagyon jó barátom lehet idővel.

— Mit tanul?

— Mérnöknek készül. Oswald megírta a levelében.

— Persze... Gyengül az emlékezőtehetségem... Mond csak Jenny megbántott Rev Future?

— Megint kinek járt el a szája?... Csakis Charlie szólhatott. De buta vagy Charlie. Azon kell lenned, hogy anyát semmiféle izgalom ne érje és ime.

— Mit is Mondott Rev. Future, lányom?

— Semmit anyám. Ma este megint bebizonyította, hogy Laurel esze és Mr Montgomeri ugyancsak az. Semmit sem mondott.

Oswald jött be Juliannal.

— Nagyszerűen megfürödtem ma délután, anyám. Aztán kinn kóboroltam az erdőben.

— Szereted az erdőt... Én már nem fogom látni az erdőt sohasem...

— Pedig ma... ma ugye jó színben van az anyátok? — Szólt be az ablakon Mr. Hatkins.

— Én már halott vagyok... — felelte az asszony — Nem tudok dolgozni, nem tudok mozogni, tehetetlen vagyok... Borzasztó élet...

A vendéghez fordult.

— Maga ugye jó barátja Oswaldnak?

— Az vagyok.

(Folytatjuk)

ROKKANT KATONÁK KÓRUSA

Áldott a fül, mely virrasztva silbakol hörgő mellkasunkon,
 s dermedten lesi a kór és a vér titáni harcát,
 s vértelen ajkaink körül kibuggyant halk szavainkat.
 Áldott a fül elinalt sóhajaink sötét örvénye,
 melynek peremén sokszor sikoltoz riadtan lázadó agyunkból kipattant
 akaródzó gondolataink kerge tömege
 és mécseséletünk jajokba edzett deliriума.

Néha csendesek vagyunk, mint halottak napján a szikár sirkövek
 és kiszikkadt izmaink mereven fekszenek a kórházi ágyon,
 s csak két szemünk, csontkupolánkba rejtett két álmos fényű parázs
 cikázik rémülten testvéreink mumiaarcának megnyult sziluetjén.
 És régi álmokból kicsiszolt vágyunkra gondolunk,
 mely hűtlenül elmaradt tőlünk egy komor hajnalon,
 mikor kürtök és dobok ritmusa szédített ujfajta mitoszokkal.

Néha jámborak vagyunk, mint istenes kolostorok csendjében a
 méla barátok,
 kik mézizü bort csurgatnak ősszel a redves hordókba,
 s a fehér cellák ónkarikás ablakain át látják lebukni a vértől fer-
 tőzött napot,
 s megbarnult könyvek között egyedül az Istennel élnek.
 Úgy szeretnénk mi most élni mindentől távol,
 hűvös pincék ölén pohos retorták és karcsu lombikok között,
 sokráncu talárban, fejünkön rőt mágussüveggel
 és büvös varázsigékkel keresni, kutatni az élet vizét,
 vagy teltholdas éjjelen bővizü kutak homályos mélyébe nézni,
 hogy fakó arcunkba, mint vigyorog egy fekete arc,
 vagy kincses hajókon messze tengerre szállni,
 s habokat gyilkoló hajóormokon kitárt karokkal
 áldó himnuszokat énekelni a fuvarozó széllel;
 a tornyokról, a messzeségről, az Istenről, s az idegen messzeségről
 vagy Gangeszparti szentélyek tömjénes oltárán ülni,
 s ölbe tett kezekkel, tele rejtelemmel nézni a tér s az idő felett.

Néha bánatosak vagyunk, mint utszéli kereszték alján a pista
 mécsesek,
 s gyermekeink csóktalan ajkára, s virágos falunkra gondolunk,
 hol vidám dombokon fürge táncra sipolt a nótás vasárnap,
 s elárvult nyoszolyánkban vonagló csipőjével vár izmos asszonyunk
 s eszünkbe jut ölelésre lendült karunk bús megtorpanása.

Ó fülek, ti lázesikarta lármánk kéjenc rostái!
 és kórterem zárkánk kaján cerberusai: jódszagu Orvosok!
 engedjétek, hogy ordító kórusunkkal megostromoljuk
 a világ kirepedt dobhártyáját!
 És higgyetek nekünk testvéreink! vad gyönyörökben fogant énekünk
 hatalmasabb lesz a cirmos csillagokat ostromló tengerek hörgésénél
 és harsogóbb a mellettünk felrobbant gránátok egeket rengető
 bódulásainál!

Nem tudjuk miért rettegnek tőlünk a terhesasszonyok.
 Mi kitartók voltunk velőnket hasító véres viharokban,
 s a jelen héroszainak nevezték el minket a bolondos költők;
 s testünk tusáját az acélvillamok orkánjával konokul néztük.
 De véres hordágyakkal mellénk lopakodtak a pufók szanitészek
 és lekötött kezekkel ide hoztak minket!
 Hagyjatok hát élni kukacéletünk kéjes örültségében,
 s tárjátok ki kriptás börtönünk kongó kapuit,
 hogy pöre testtel libegve rohanhassunk végig a poros utakon
 és nyurga tornyokról üvöltve kacaghassuk el
 nektek megrettent testvéreink! a jövő dalát!
 És feltúrt ágyunk mögül ránklesnek markos férfiak,
 arcunkba meresztik furcsán szűrő szeméiket,
 hideg vizes ruhákat raknak forró homlokunkra
 és színes, keserű nedveket itatnak velünk.

Nád Miksa